

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОЩУВАННЯ ТОВАРНОЇ РИБИ У ВАТ “ЧЕРНІГІВРИБГОСП”

Н.І. Смирнюк¹, В.В. Чернік¹, В.І. Бабенко²

¹ Інститут рибного господарства НААН

² ВАТ “Чернігіврибгосп”

Проведено економічну оцінку ефективності вирощування товарної риби у ВАТ “Чернігіврибгосп”.

Сьогодні, коли Україна переживає наслідки світової кризи, актуальним стало питання продовольчої безпеки держави. Світовий дефіцит продуктів харчування призвів до повсюдного зростання цін на них. Риба і рибопродукти є чудовим джерелом недорогих тваринних білків високої якості. Незважаючи на зниження темпів зростання світової аквакультури, вона залишається найшвидше зростаючим сектором з виробництва продуктів харчування тваринного походження. Україна має величезний аквакультурний потенціал, ефективна реалізація якого є основним завданням сьогодення і найближчої перспективи.

Метою дослідження було вивчення чинників, що впливають на підвищення економічної ефективності діяльності рибозвипродних підприємств на прикладі ВАТ “Чернігіврибгосп”.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Дослідження проводили на базі рибоводного господарства ВАТ “Чернігіврибгосп” влітку 2010 р. Для їх проведення були використані результати виробничої діяльності та статистичної звітності підприємства за період 2007–2009 рр. Розрахунки проводили за загальноприйнятими в економіці методиками.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Відкрите акціонерне товариство “Чернігіврибгосп” розміщене в Поліській природно-географічній зоні (Чернігівська область, Чернігівський район, с. Жавинка), засноване відповідно до наказу регіонального відділення Фонду державного майна України по Чернігівській області

від 28 грудня 1998 р. шляхом перетворення Чернігівського обласного державного сільськогосподарсько-рибоводного підприємства “Чернігіврибгосп” у відкрите акціонерне товариство.

Товариство має самостійний баланс, рахунки в установах банків, фірмову марку та товарний знак, печатку зі своєю назвою та інші необхідні реквізити.

Засновником ВАТ “Чернігіврибгосп” є держава в особі регіонального відділення Фонду державного майна України по Чернігівській області.

Статутний фонд ВАТ “Чернігіврибгосп” становить 888 574 грн.

Прибуток товариства утворюється з надходжень від його господарської діяльності після покриття матеріальних та прирівняних до них витрат і затрат на оплату праці. З економічного прибутку сплачують передбачені законом податки та інші обов’язкові платежі, а також відсотки за кредитами банків та облигаціями. Прибуток, одержаний після цих розрахунків, залишається у розпорядженні ВАТ “Чернігіврибгосп”, яке визначає напрями його використання.

Товариство має резервний фонд, фонд сплати дивідендів та інші фонди. Резервний створюється в розмірі не менше як 25% статутного і використовується для покриття витрат, пов’язаних з відшкодуванням збитків та позапланових витрат.

Товариство здійснює оперативний та бухгалтерський облік результатів своєї діяльності, а також веде статистичну звітність і подає її органам державної статистики в порядку, встановленому законодавством.

Основні напрями діяльності підприємства:

- розведення, вирощування посадкового матеріалу і товарної риби, проведення селекційних робіт, рибальство;

- послуги з обстеження стану водойм та іхтіофауни, а також послуги зі стимулювання розведення риби і підвищення продуктивності природних водойм;

- переробка риби;

ВАТ “Чернігіврибгосп” є повносистемним рибним господарством, що включає всі інфраструктури, задіяні при вирощуванні різних видів риби. Роботи проводяться на двох ділянках — у Мневському рибоцеху і Чернігівському риборозпліднику. Чернігівське рибне господарство має сучасний інкубаційний цех, басейни і садки для підрощування личинок, вирощування однорічок та товарної риби.

Крім того, проводяться роботи із селекції риб, зарибнення водоймищ аборигенними видами риб, надаються послуги з транспортування живої риби.

Вирощування риби також відбувається у ставках 1 та 2 порядку. На території Чернігівського риборозплідника є селекційно-племінна ділянка площею 50 га, де утримується племінний матеріал, виробники і ремонтний молодняк дзеркального і лускатого коропа, рослиноїдних риб: цьоголіток білого і строкатого товстолобика, білого амура, а також канального і європейського сома. Підприємство створює ремонтне і маточне поголів'я лина, карася, щуки, осетрових, чорного амура і багатьох інших видів риб.

Для вирощування товарної риби використовують дворічний оборот. Середня наважка товарної риби — 1 кг і вище.

У ставках 1-го порядку вирощують рибопосадковий матеріал як чистих ліній, так і гібридних форм з наважкою від 40 г (як у моно-, так і в полікультурі).

Фахівці підприємства ВАТ “Чернігіврибгосп” відтворюють (інкубують): коропових, рослиноїдних, сома канального та європейського, щуку, лина, осетрових.

Водозабезпечення Чернігівського риборозплідника здійснюється з Чернігівської ТЕЦ, яка, у свою чергу, здійснює водозабір з р. Десна. Це зумовлює ряд труднощів — таких, як висока температура води (у водопостачальному каналі близько 40°C), а також несприятливий хімічний склад води, що подається. Проте високий професіоналізм співробітників

рибгоспу, застосування сучасних технологій і устаткування дають змогу успішно розв'язувати ці проблеми і досягати високих як рибоводних, так і економічних показників.

Фахівці рибгоспу мають значний досвід вирощування риби як за 2, так і за 3-літнього обороту, досвід з формування і використання ставків з більшою віддачею і продуктивністю.

Для транспортування живої риби під реалізацію ВАТ “Чернігіврибгосп” має обладнані спецмашини з різним вантажністю. Доставка живої риби може здійснюватися на будь-яку відстань.

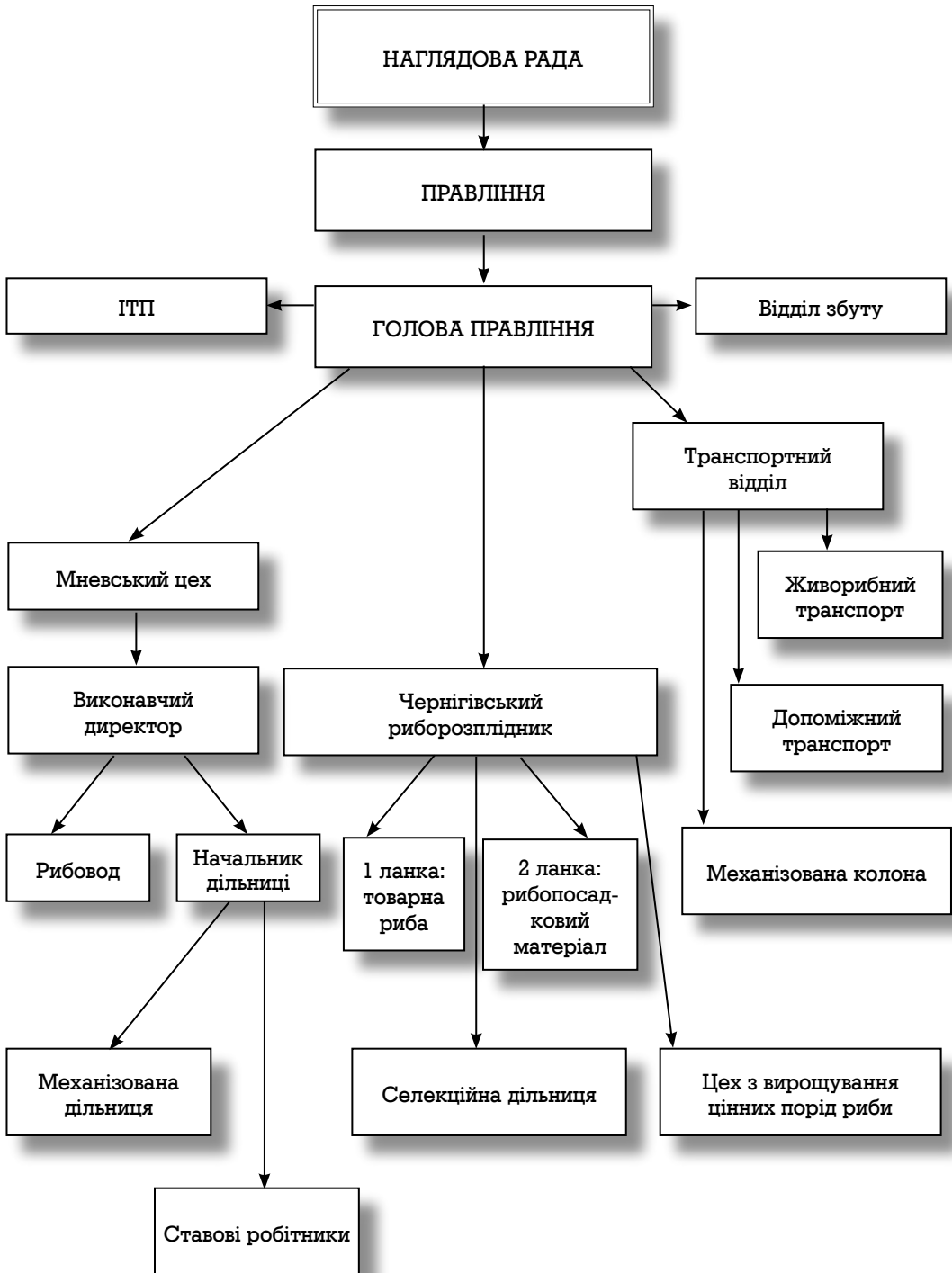
Структура управління підприємством представлена на схемі.

Аналіз виробничої діяльності ВАТ “Чернігіврибгосп” свідчить, що середньорічні обсяги вилову товарної риби за 2007–2008 рр. становили близько 790 т, в 2009 р. відбулося збільшення до 867 т риби, або на 10%. Видовий склад вирощеної риби подано на рис. 1.

З діаграми (рис. 1) видно, що основним об'єктом культивування є короп, який займає більше 80% загального обсягу. З року в рік збільшується виробництво рослиноїдних риб. Якщо в 2007 р. було вирощено близько 40 т риби, то в 2009 р. — понад 130 т.

Оскільки ВАТ “Чернігіврибгосп” є повносистемним господарством, то важливу роль у діяльності підприємства відіграє вирощування рибопосадкового матеріалу як для власних потреб, так і реалізації. У 2007 р. було вирощено близько 140 т цьоголіток коропа, товстолобика і білого амура. В 2008 р. — 136 т, у тому числі близько 20 т строкатого товстолобика. В 2009 р. — 184,9 т, зокрема 2,9 цьоголіток сома і 26 т гібрида товстолобика. На рис. 2 показано зміну співвідношення у структурі вирощеного рибопосадкового матеріалу.

Як видно з діаграми (рис. 2), короп займає вагому частку в загальному обсязі вирощеного рибопосадкового матеріалу, хоча з кожним роком за рахунок розширення асортименту цьоголіток його роль знижується. Інші види рибопосадкового матеріалу — такі, як сом, гібрид товстолоба, строкатого товстолоба, а також активні роботи з розведення осетрових і щуки, що розпочалися в 2010 р., в майбут-

Структура управління підприємством

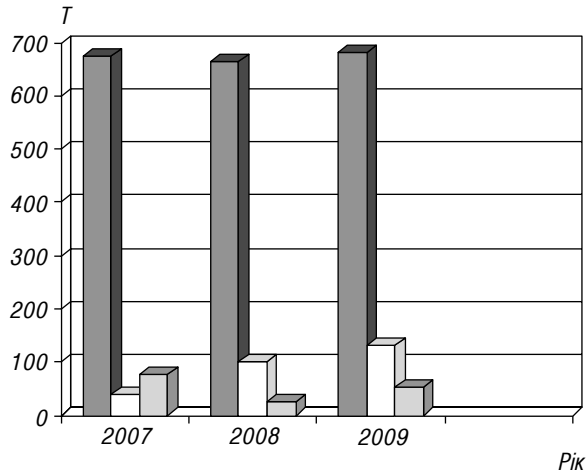

Рис. 1. Виллов товарної риби за період 2007–2009 рр.: ■ — Короп; □ — Рослиноїдні; □ — Інші

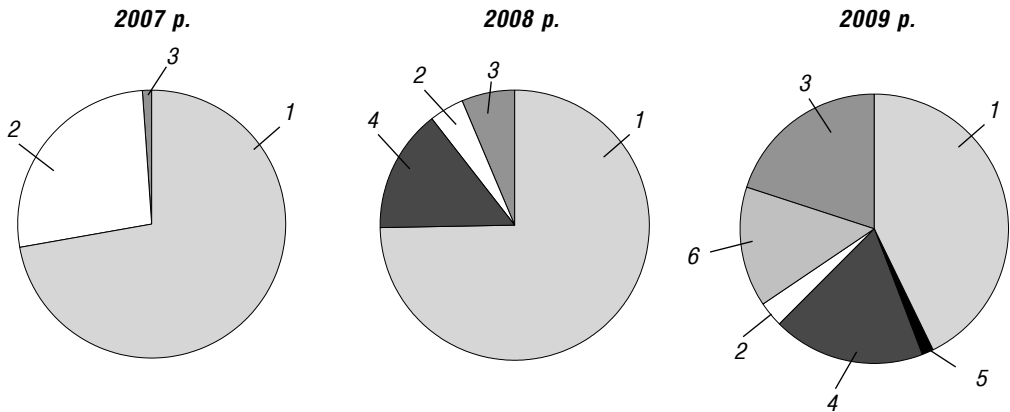

Рис. 2. Співвідношення видів рибопосадкового матеріалу в загальному обсязі вирощених цьоголіток 2007–2009 рр.: 1 — Короп; 2 — Товстолоб білий; 3 — Амур білий; 4 — Товстолоб строкатий; 5 — Сом; 6 — Товстолоб гібрид;

ньому значно урізноманітняють видовий склад як рибопосадкового матеріалу, так і товарної риби.

Підприємство має понад 560 га ставків для вирощування товарної риби і більше 90 га для вирощування цьоголіток. Рибопродуктивність по ВАТ "Чернігіврибгосп" становила: середня — 1526 кг/га, зокрема коропа — 1248, рослиноїдних — 216, інших риб — 62 кг/га. Середня маса товарної дволітки коропа була 800–1000, рослиноїдних риб — 1000–1800 г (табл. 1).

З табл. 1 бачимо, що за щільності посадки коропа 1500–2000 шт./га вихід з нагулу в Мневському рибоцеху був

не менше ніж 80%, а в Чернігівському риборозпліднику в середньому становив 78%.

Для отримання якісної товарної риби такої маси у господарстві постійно впроваджують та удосконалюють технологію годівлі, селекційні роботи, поліпшують гідротехнічний стан ставів. На підприємстві регулярно проводять інтенсифікаційні заходи: вносять вапно негашене і хлорне, органічні добрива і пивну дробину (табл. 2).

Одним із показників ефективності роботи підприємства є продуктивність праці. Середньооблікова кількість штатних працівників у 2007 р. становила

Таблиця 1. Основні рибоводні показники вирощування товарної риби в ВАТ “Чернігіврибхоз” в 2007–2009 рр.

Господарство	Площа, га	Посаджено на вирощування			Вихід з нагулу, %		Рибопродуктивність, кг/га			Середня маса, г		
		Всього, шт./га	У тому числі		коропа	р/ї риб	Всього	У тому числі			коропа	р/ї риб
			коропа	р/ї риб				коропа	р/ї риб	інших риб		
<i>2007 рік</i>												
Чернігівський риборозплідник	97	1996	1620	177	85,6	89,45	1487	1248	235	3,2	899	1485
Мневський рибцех	406	1920	1483	26	90	84,7	1507	1365	41,3	100,5	1023	1856
<i>2008 рік</i>												
Чернігівський риборозплідник	95	2511	2000	405	60	71,8	1350	1034	316		872	1090
Мневський рибцех	404	1806	1461	344	90	46,5	1643	1315	178	150	1064	1108
<i>2009 рік</i>												
Чернігівський риборозплідник	105	2289	1881	408	91,3	91,4	1653	1341	312		780	837
Мневський рибцех	456	1648	1437	254	81,6	73,1	1520	1187	216	115,7	1012	1164

Таблиця 2. Кількість органічних і неорганічних речовин, внесених у рамках інтенсифікаційних заходів у період 2007–2009 рр.

Рік	Внесено, кг			
	Вапно негашене	Вапно хлорне	Органічні добрива	Пивна дробина
2007	96820	500	275000	400400
2008	68000	1000	493000	146800
2009	71000	1250	926000	49200

107 осіб, у 2008 р. — 110, в 2009 р. — 109 осіб. У 2009 р. продуктивність праці зростає порівняно з 2008 р. на 3,57%, а проти 2007 р. — на 21,2 % і становила 5330 кг товарної риби на одного середньооблікового працівника, що є вищою за середній показник по об'єднанню “Укррибгосп” (рис. 3).

Оплата праці у господарстві здійснюється на основі тарифної системи: погодинних тарифних ставок; відрядних

розцінок; місячних посадових окладів для керівників, професіоналів, фахівців і технічних службовців, а також для окремих висококваліфікованих працівників. Виплачують також надбавки та доплати до тарифних ставок та посадових окладів працівникам за:

- розширення зони обслуговування або збільшення обсягу робіт;
- виконання обов'язків тимчасово відсутнього працівника;

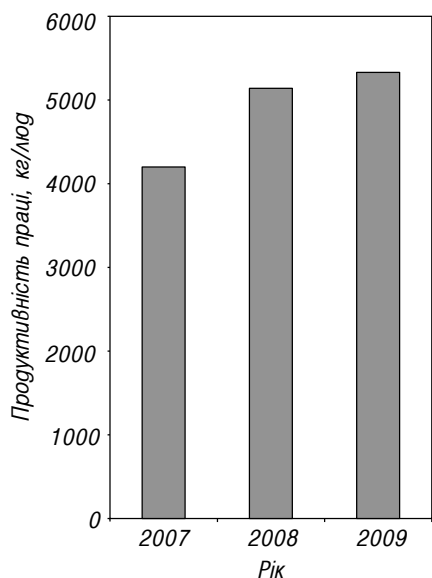

Рис. 3. Продуктивність праці за період 2007–2009 рр.

- роботу у важких, шкідливих та особливо важких і особливо шкідливих умовах праці;

- інтенсивність праці робітників;

- роботу в нічний час;

- керівництво бригадою (бригадиру, не звільненому від основної роботи).

Фонд оплати праці всіх працівників у 2009 р. збільшився порівняно з 2007 р. на 146 600 грн, а проти 2008 р. — на 186 700 грн.

Усі питання, які стосуються заробітної плати і преміювання, погоджуються з профспілковим комітетом.

Аналіз структурних витрат на вирощування товарної риби свідчить, що у 2009 р. собівартість 1 т товарної риби по підприємству становила 8800 грн. За останні 3 роки вона зросла майже в 2 рази, в основному за рахунок кормів, що подорожчали (табл. 3).

Таблиця 3. Структура собівартості товарної риби за 2007–2009 рр.

Стаття витрат	2007			2008			2009		
	тис. грн	на 1 кг риби, грн	% у с/в	тис. грн	на 1 кг риби, грн	% у с/в	тис. грн	на 1 кг риби, грн	% у с/в
Виловлено, т		450,00			565,09			580,90	
Затрати на оплату праці	365,82	0,81	18,07	408,56	0,72	8,76	844,12	1,45	16,52
Рибопосадковий матеріал	356,09	0,79	17,58	422,69	0,75	9,06	434,48	0,75	8,50
Корми	870,00	1,93	42,96	2809,08	4,97	60,23	2247,20	3,87	43,98
Мінеральні добрива		0,00	0,00	70,07	0,12	1,50	19,00	0,03	0,37
Органічні добрива		0,00	0,00	2,26	0,00	0,05	67,00	0,12	1,31
Лікувальні та профілактичні заходи		0,00	0,00	43,51	0,08	0,93	20,00	0,03	0,39
Електроенергія	94,15	0,21	4,65	159,36	0,28	3,42	234,25	0,40	4,58
Пально-мастильні матеріали	72,90	0,16	3,60	125,45	0,22	2,69	372,56	0,64	7,29
Амортизація	31,33	0,07	1,55	40,12	0,07	0,86	76,85	0,13	1,50
Орендна плата	203,15	0,45	10,03	94,37	0,17	2,02	330,84	0,57	6,48
Фіксований с/г податок	4,55	0,01	0,22	7,35	0,01	0,16	9,15	0,02	0,18
Інші матеріальні витрати	27,01	0,06	1,33	481,00	0,85	10,31	453,62	0,78	8,88
Виробничі витрати: всього	2025,00	4,50		4663,81	8,25		5109,06	8,80	

Розрахунки показали, що найбільшу частку в структурі виробничих витрат на вирощування товарної риби за 2009 р. займали корми — 43,98%, оплата праці — 16,52, рібопосадковий матеріал — 8,5, пально-мастильні матеріали — 7,29%.

Аналіз фінансово-господарських результатів свідчить, що останні роки ВАТ “Чернігіврибгосп” отримувало прибутки від своєї діяльності. З 2006 р. виручка від реалізації продукції стабільно збільшувалася. Проте в період нестабільності цін і кризових явищ в економіці України валовий та чистий прибуток у 2009 р. знизився порівняно з 2008 р. на 41% (рис. 4).

Зниження валового прибутку підприємства призвело до падіння загальної рентабельності продажів, рівень якої у 2008 р. мав максимальне значення — 43,8%, а в 2009 р. знизився до 23,2%. Рівень рентабельності продукції за цей період знизився від 21,45 до 9,31% (рис. 5)*.

І хоча подібну динаміку не можна назвати позитивною, слід зазначити, що рівень рентабельності 23,2% є досить високим показником по галузі в цілому. Це дає надію, що в період стабілізації економічної ситуації ВАТ “Чернігіврибгосп” збереже лідируючі позиції в галузі.

ВИСНОВКИ

Отримані результати дають можливість дійти висновку, що вирощування товарної риби у великих господарствах за умов дотримання технології є рентабельним і допомагає ефективно використовувати ставовий фонд.

* Загальна рентабельність продажів (реалізації) — це відношення валового прибутку до виручки від реалізації. Він показує, скільки прибутку припадає на одиницю реалізованої продукції; рентабельність продукції — показник, який розраховують по всій реалізованій продукції як відношення чистого прибутку від реалізації продукції до витрат на її виробництво і реалізацію.

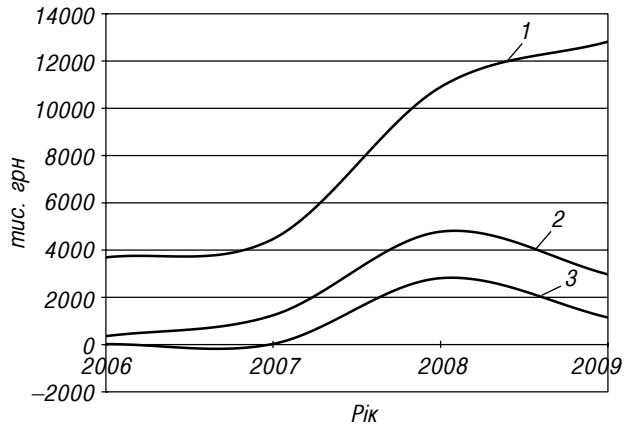

Рис. 4. Економічні показники ВАТ “Чернігіврибгосп” за 2006–2009 рр.: 1 — виручка від реалізації; 2 — валовий прибуток; 3 — чистий прибуток

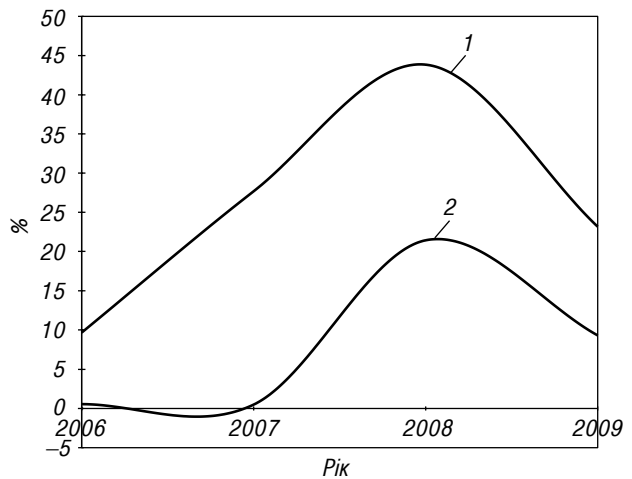

Рис. 5. Рівень загальної рентабельності продажів та рентабельності продукції за 2006–2009 рр.: 1 — загальний рівень рентабельності продажів; 2 — рівень рентабельності продукції

Результати досліджень свідчать, що найбільша економічна ефективність вирощування товарної риби в ВАТ “Чернігіврибгосп” досягається за дволітнього циклу вирощування товарної риби.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Гринжевський М.В., Пекарський А.В.* Оптимізація виробництва продукції аквакультури. — К.: Поліграф Консалтинг, 2004. — 328 с.
2. *Економіка підприємства: Підручник / За заг. ред. д-ра екон. наук, проф. С.Ф. Покропивного.* — К.: КНЕУ, 2003. — 608 с.

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬ ВЫРАЩИВАНИЯ ТОВАРНОЙ РЫБЫ В ОАО "ЧЕРНИГОВРЫБХОЗ"

Н.И. Смирнюк, В.В. Черник, В.И. Бабенко

Проведена економічна оцінка ефективності вирощування товарної риби в ОАО "Черниговрыбхоз"

ECONOMIC OF EFFICIENCY OF COMMODITY FISH REARING IN FISH FARM "CHERNIGIVRYBGOSP"

N. Smirnyk, V. Chernik, V. Babenko

It has been done economic evaluation of efficiency of commodity fish rearing in fish farm "Chernigivrybgosp".